

Anmeldelse

Nål & Tråd. Håndarbejde i kunsten

Redaktør: Stine Høholt, Naja Rasmussen og Linnea Mølbak Szilas.

Udgiver: Kunstmuseum Brandts 2024

A4-format: 128 sider, illustreret

ISBN: 978-87-7766-209-6.

Vejledende pris 149 kr.

Anmeldt af etnolog mag.art. og forfatter

Kirsten Rykind-Eriksen

Udstilling og bog

Som gæst føler man sig i begyndelsen en smule hjælpeløs. Umiddelbart var det svært at se meningen med udstillingen, der var ikke nogen ”indgangsbøn” med et klart budskab, der kunne hjælpe den besøgende. Hvorfor var netop de kunstnere valgt til at blive udstillet?

Udstillingen rummede forskellige former

for tekstile håndværk: vævning, applikation, broderi, udført på ret forskellige måder. I det første rum med nutidige værker, var der et fra gulv til loft frithængende vævet tekstil med to intetkønnede personer, der omslutter hinanden, et stærkt udtryk for vores egen tid med henvisning til, at alt er til forhandlingen fra køn til æstetik og, hvad håndværk er. På en uformet bæk lå rækker af strimler, oppillet fra bedstemors kludetæppe, samt et A4-ark med vers, skrevet af Helene Johanne Christensen (barnebarn af væver Karen Stærmose-Nielsen), der med denne installation ville fortælle om genbrug, nøjsomhed og samtale mellem generationer.

Tekstilerne var ledsaget af kendte malerier, hvor kvinder og piger sidder med sy- eller strikketøj, undtagen Frederik Vermehrens maleri af hyrden på heden, en mand, der står på heden med sit strikketøj. Et stort foto som stilleben viste syredskaber, fornemt placeret som til et auktionsfoto. Tæt ved dette en figur, nærmest klædt i en muslimsk kvindedragt, hvorpå der var hængt nogle køkkenredskaber: ”Tying the knot”, udført af Bank og Rau.

Blandt nyere broderier var Gudrun Hasles lange smalle vægtæppe, broderet med hendes vanskelige livshistorie, som hang overfor et større værk af sammensyede gamle hvide syninger med huller i, udført af en mindre kvindesammenslutning. Interessant var den psykiatriske patient Karoline Ebbesens store kåbe fra begyndelsen af 1900-tallet, sammensyet af små applikerede og broderede lapper med udtryk fra hendes verden. Ved siden af et utrolig langt strikket halstørklæde og en kæmpe strikkeskulptur, gæster kunne strikke videre på. I rummet med vævninger hang flere af Annette Holdensens grove vævninger, bl.a. ”Hammerknode”, foruden eksempler på Franka Rasmussens vævninger, Anna Thommesen og Inge Bjørn. Helt nyt var en dobbeltvævning af Anne-Sofie Overgaard og to sammenhængende gobeliner af Olivia Rode Hvass, ”The End (a new beginning)”, skabt i samarbejde med TextielLab Tilburg.

Bogens forord og fem artikler er interessante og tankevækkende og kan hjælpe til med at forstå udstillingen. Stine Høholt præsenterer i forordet bogens hovedintension: At vise, hvordan håndarbejde, der omfatter alle former for tekstilt håndens arbejde som broderi, vævning, stopning, syning m.m., ikke har fundet plads i kunsthistoriens hierarki. Det har været et overset emne, og hvorfor det?

Linnea Mølbak Szilas undersøger i artiklen ”Kunsten i et klæde” (NB: anmelderen mener, der burde have stået håndarbejde, idet klæde er et stykke uldent vævet stof) håndarbejdets kønnede historie, og hvorfor kunsthistorikere ikke regner håndarbejde med til kunst. Ud fra forskellige forfattere sammenskriver og analyserer Linnea den feminine rolle, kvinderne fik i løbet af 1800-1900-tallet, og hvordan denne er italesat. Hun ser frem og fremhæver de forfattere, der også ser, at i den feminine rolle ligger potentialet til at gøre oprør og sætte sig selv i scene efter, hvad de vælger at brodere, som f.eks. Gudrun Hasle. Hun har en interessant pointe ved at oplyse, at da kunstakademierne opstår i midten af 1700-tallet, får mænd slået fast, at det kun er mænd, der kan være beændede kunstnere, hvilket kræver genialitet. Kunsthåndværk, der består af teknik, kræver ikke genialitet og er håndens arbejde, det er både lønnet og ulønnet, som det sidste er forbundet til kvindearbejde. De frie kunstarter skabes af mandlige kunstnere, mens håndarbejdet bliver skabt af kvindelige amatører, skriver Linnea. Museerne støtter disse hierarkier ved at maleri og skulptur kommer på kunstmuseer, mens håndværk kommer på kunstindustrimuseerne. Ifølge anmelderen blev meget kunstindustri dog skabt af mænd og ikke blot af kvinder! En pointe er ligeledes, at da håndarbejde ved lov i 1899 bliver et fag for piger i folkeskolen er denne med til at gøre håndarbejdet endnu mere kønnet. Linnea giver en udmærket analyse, dog med en del gentagelser.

Marie-Louise Bech Nosch giver forskellige nedslag i artiklen ”Håndarbejde i grove sting og lange indslag” om, hvad håndarbejde som broderi, strik og vævning, kan. De kan være indtægtskilder, enten som tjenestepiger, der broderede for samfundets elite, almuekvinder, der solgte hedebobroderier til borgerskabets fruer eller som et selvstændigt erhverv ved etablering af forretning og undervisning. Gennem håndarbejde kan kvinder fortælle om forskellige livssituationer, hvorved håndarbejde kan sidestilles med at bruge sproget. Kvinder kan også fortælle om sig selv ved at brodere eller væve symboler. Fornemt udført håndarbejde er kunst, men når motiverne kopieres og omsættes i et andet materiale, f.eks. stramajbroderier, bliver det til ”copy-paste”, der af eliten ringeagtes, men Marie-Louise ser disse som en kommentar til den ”ophøjede” kunst.

Sabita Söderholm har skrevet prosa om ”Hænderne udviskes af historien”.

Dea Antonsen, Ida Bencke og Andrea Fjordside Pontoppidan, skriver om Annette Holdensen i artiklen ”Gæstfrihedens kunst”. De to først nævnte forfattere er medstiftere af Laboratoriet for ”Æstetik og Økologi” og den tredje forfatter er forlægger samme sted, hvilket kendetegner hele artiklen. Indtil flere gange repeteres den nutidige kultur med at købe, bruge og smide væk, skabt af *ulighedsforøgende, kapitalistiske markeds kræfter, der dræner og ødelægger unikke økosystemer opbygget gennem millioner af år* (s. 74) Gentagelserne og forfatternes egne holdninger gør artiklen tung at læse. De skriver om Annette Holdensens evner til at leve i og med naturen og dens materialer, som hun lærte i sit vestjyske barndomshjem, om hendes respekt for genbrug og ressourcer, hvorfra hun hentede sin skabende kraft. Hun boede i et gammelt bondehus i Løkkegravene nord for Odense og brugte af naturens materialer i sine vævede og flettede værker samt af uld fra omegnens får og hår fra mennesker og dyr. Hun elskede at skabe i fællesskab med andre, f.eks. sine elever eller gæster, der boede hos hende i længere tid. Hun flettede huler og gemmesteder til sine børn og siden børnebørnene. Alt findes stadigvæk i Løkkegravene, hvor et barnebarn nu bebor bondehuset, som de tre forfattere konstant refererer til. På udstillingen sås flere af Annettes grove mytologiske billedvævninger i brune nuancer. Hendes flettede sorte monolitter omtales og andre store flettede værker. Det mest interessante på udstillingen er hendes broderi om fugleslagtning, som må være en protest mod det moderne samfund. Broderiet består af en lang sætning, der beskriver processen. **Birgit Bundesen**, overlæge på Psykiatrisk Center Amager, skriver om ”Tekstiler i psykiatrien”.

Det er en interessant og tankevækkende artikel, der slutter med at oplyse, hvad hensigten med udstilling og katalog har været: *at kaste forskellige blikke på håndarbejdets og tekstilets funktion – både i og uden for psykiatrien* (s.91).

Psykiatriske patienter udtrykker deres sind med de muligheder, de har, der kan læses som protest eller bemærkning, f.eks. for en patient, der omkring 1900 fremstillede en installation i sin isolationscelle af tråde fra madrassen og brød, der blev til en form for hængekøje. Eller Karoline Ebbesen, patient på Sct. Hans det meste af sit liv (1852-1936), syede en stor kåbe (billedtæppe), beregnet til en enarmet engel, af mange små lapper med applikationer af huse, kirker, mennesker, måne, hænder, tekst mm. Hendes oplevelse af verdenen. Hun var skizofren, og kåben ses som et kunstnerisk værk, fyldt med affordancer – tilbud i hverdagslivet, som kun hun oplevede. Psykiatriske patienters tekstile værker er enten udtryk for deres muligheder eller kommentarer til et ”koldt” hospitalsmiljø uden hjemlig eller æstetisk atmosfære, hvor rum og redskaber er rensat for alt, der kan pilles ved eller fra hinanden, da de kan bruges som voldelige redskaber, eller være en mulighed for selvskader.

Mellem artiklerne og til sidst i bogen er der sider med foto af de udstillede værker. Til sidst et afsnit: ”Håndarbejdsbog”, der er et slags leksikon med forklaring på tekstiludtryk og deres kulturhistorie. Hver artikel slutter med noter.

Udstillingen er vandret videre til Sorø Kunstmuseum og i efteråret 2025 til Hjørring Kunstmuseum.

Bogen eller kataloget er på mange måder en øjenåbner med en ret ensidig fokusering på tekstilers hidtil kønnede tilværelse.